

Limite

Revista de Estudios Portugueses y de la Lusofonía

Vol. 11.2 / 2017



2017

Revista científica de carácter anual sobre estudios portugueses y lusófonos, promovida por el Área de Filologías Gallega y Portuguesa (UEx) en colaboración con la SEEPLU.
<http://www.revistalimite.es>

CONSEJO DE REDACCIÓN

Director - Juan M. Carrasco González - direccion@revistalimite.es

Secretaría - María Luísa Leal / M^a Jesús Fernández García secretaria@revistalimite.es

VOCALES

Carmen M^a Comino Fernández de Cañete (Universidad de Extremadura)

Christine Zurbach (Universidade de Évora)

Julie M. Dahl (University of Wisconsin-Madison)

Luisa Triás Folch (Universidad de Granada)

M^a da Conceição Vaz Serra Pontes Cabrita (Universidad de Extremadura)

lolanda Ogando (Universidad de Extremadura)

Salah J. Khan (Universidad de Extremadura)

Teresa Araújo (Universidade de Lisboa)

Teresa Nascimento (Universidade da Madeira)

COMITÉ CIENTÍFICO

Ana Luísa Vilela (Universidade de Évora)

Ana Maria Martinho (Universidade Nova de Lisboa)

António Apolinário Lourenço (Universidade de Coimbra)

Antonio Sáez Delgado (Universidade de Évora)

Cândido Oliveira Martins (Universidade Católica Portuguesa-Braga)

Cristina Almeida Ribeiro (Universidade de Lisboa)

Dieter Messner (Universität Salzburg)

Gerardo Augusto Lorenzino (Temple University, Philadelphia)

Gilberto Mendonça Teles (Pontifícia Universidade Católica do Rio de Janeiro)

Hélio Alves (Universidade de Évora)

Isabel Leiria (Universidade de Lisboa)

Isabelle Moreels (Universidad de Extremadura)

Ivo Castro (Universidade de Lisboa)

José Augusto Cardoso Bernardes (Universidade de Coimbra)

José Camões (Universidade de Lisboa)

José Muñoz Rivas (Universidad de Extremadura)

Maria Carlota Amaral Paixão Rosa (Universidade Federal do Rio de Janeiro)

M^a Filomena Candeias Gonçalves (Universidade de Évora)

M^a da Graça Sardinha (Universidade da Beira Interior)

M^a Graciete Besse (Université de Paris IV-La Sorbonne)

Maria Helena Araújo Carreira (Université de Paris 8)

Nuno Júdice (Universidade Nova de Lisboa)

Olga García García (Universidad de Extremadura)

Olívia Figueiredo (Universidade do Porto)

Otilia Costa e Sousa (Instituto Politécnico de Lisboa)

Paulo Osório (Universidade da Beira Interior)

Xosé Henrique Costas González (Universidade de Vigo)

Xosé Manuel Dasilva (Universidade de Vigo)

EDICIÓN, SUSCRIPCIÓN E INTERCAMBIO

Servicio de Publicaciones. Universidad de Extremadura

Plz. Caldereros, 2. C.P. 10071 – Cáceres. Tfno. 927 257 041 / Fax: 927 257 046

<http://www.unex.es/publicaciones> – e-mail: publicac@unex.es

© Universidad de Extremadura y los autores. Todos los derechos reservados.

© Ilustración de la portada: Miguel Alba. Todos los derechos reservados.

Depósito legal: CC-973-09 . I.S.S.N.: 1888-4067

Limite

Revista de Estudios Portugueses y de la Lusofonía

Número 11.2 – 2017

Lingüística Histórica

Coord. Juan M. Carrasco González

Raquel Alonso Parada



Bases de datos y sistemas de categorización donde está incluida la revista:

ISOC y DICE (Consejo Superior de Investigaciones Científicas), Dialnet, Latindex, CIRC (Clasificación Integrada de Revistas Científicas).



Juan M. Carrasco González, director de la revista, tiene el placer de anunciar que *Limite. Revista de Estudos Portugueses y de la Lusofonía* ha sido aceptada para su indexación en el Emerging Sources Citation Index, la nueva edición de Web of Science. Los contenidos de este índice están siendo evaluados por Thomson Reuters para su inclusión en Science Citation Index Expanded™, Social Sciences Citation Index®, y Arts & Humanities Citation Index®. Web of Science se diferencia de otras bases de datos por la calidad y solidez del contenido que proporciona a los investigadores, autores, editores e instituciones. La inclusión de (Revista) en el Emerging Sources Citation Index pone de manifiesto la dedicación que estamos llevando a cabo para proporcionar a nuestra comunidad científica con los contenidos disponibles más importantes e influyentes

Limite

Revista de Estudos Portugueses y de la Lusofonía

Número 11.2 – 2017 - *Lingüística Histórica*

SUMARIO / SUMÁRIO

Lingüística Histórica

- Juan M. Carrasco González y Raquel Alonso Parada** – Introducción:
Lingüística Histórica 9-11
- Anselmo López Carreira** – Inés de Castro e Pedro Madruga. Dúas
tentativas de unión entre Galicia e Portugal na baixa Idade Media 13-33
- Francisco Javier Tovar Paz** – Valerio del Bierzo sobre la *Peregrinatio*
Egeriae: Deixis del género literario y sentido de la epístola 35-55
- Ramón Mariño Paz** – Sobre algunhas concomitancias luso-galaicas
do “Vocabulario de Palavras e Modos de Falar do Minho, e Beira,
&c.” (1728) de Raphael Bluteau 57-77
- Concepción Álvarez Pousa** – As variedades vianesa e a frieiresa-
portelá do galego oriental e as súas afinidades co portugués 79-109
- Xosé Henrique Costas González** – Os actuais subsistemas de
sibilantes nas falas do val do río Ellas ou de Xálima e as
dificultades para a súa normativización conxunta 111-132

Varia

- Angélica García-Manso** – Adaptaciones fílmicas de los textos de
Fernando Pessoa: clave de lectura para *Filme do Desassossego* 135-153
- Isabel Cristina Mateus** –Entre as margens e o centro: Fialho de
Almeida, um retrato (im)possível 155-172
- Miguel Ángel Buil Pueyo** – Recordando a Fialho de Almeida,
cuentista y polemista en su 160 aniversario 173-193
- Julie M. Dahl** – Portuguese Memories Made in Spain: How the
Spanish Television Series *Cuéntame cómo pasó* became *Conta-me
como foi* 195-214

Reseñas /recensões

- Raquel Alonso Parada** – Ramón Mariño Paz & Xavier Varela
Barreiro, *A lingua galega no solpor medieval*. Santiago de
Compostela, Consello da Cultura Galega, 2016 217-219
- Tânia Regina Teixeira Monteiro** - Hermínia Malcata, *Hoje em Dia*,
Lisboa, LIDEL, 2016 220-222
- Iolanda Ogando González** - Fernando Albuquerque Costa /
Elisabete Cruz, *Atividades para Inclusão Digital de Adultos*.
Propostas para todos quantos trabalham com adultos em 223-225

<i>contextos formais, não formais ou informais</i> , Lisboa, Instituto de Educação, Universidade de Lisboa, 2016	
Xosé Manuel Dasilva - Luís de Camões, <i>Os Lusíadas</i> , Sevilla, Editorial Renacimiento, 2016.	226-229
M^a Jesús Fernández García – Carlos Taibo, <i>Comprender Portugal</i> , Madrid, La Catarata, 2015	229-235
Normas de publicación / Normas de publicação	237-242

Limite

Revista de Estudos Portugueses y de la Lusofonía

Vol. 11.2 – 2017 - *Historical Linguistics*

SUMMARY

Historical Linguistics

- Juan M. Carrasco González & Raquel Alonso Parada** – Introduction: Historical Linguistics 9-11
- Anselmo López Carreira** – Inés de Castro and Pedro Madruga. Two Attempts at Union between Galicia and Portugal in the Late Middle Ages 13-33
- Francisco Javier Tovar Paz** – Valerio del Bierzo on the *Peregrinatio Egeriae*: Deíxis and Literary Genre and Meaning of the Epistle 35-55
- Ramón Mariño Paz** – Reflections on Luso-Galician Concomitances in “Vocabulário de Palavras e Modos de Falar do Minho, e Beira, &c.” (1728) by Raphael Bluteau 57-77
- Concepción Álvarez Pousa** – Eastern Galician Varieties from Viana and from As Frieiras-As Portelas and Their Similarities with Portuguese 79-109
- Xosé Henrique Costas González** – The Current Subsystems of Sibilant Sounds in the Dialects of the Ellas or Xalima Valley and the Difficulties of a Unified Writing 111-132

Varia

- Angélica García-Manso** – Film Adaptations of texts by Fernando Pessoa: reading keys for *Filme do Desassossego* 135-153
- Isabel Cristina Mateus** –Between the Margins and the Center: Fialho de Almeida, an (Im)possible Portrait 155-172
- Miguel Ángel Buil Pueyo** – Remembering Fialho de Almeida, Portuguese Story Teller and Polemicist on his 160th Anniversary 173-193
- Julie M. Dahl** – Portuguese Memories Made in Spain: How the Spanish Television Series *Cuéntame cómo pasó* became *Conta-me como foi* 195-214

Reviews

- Raquel Alonso Parada** – Ramón Mariño Paz & Xavier Varela Barreiro, *A lingua galega no solpor medieval*. Santiago de Compostela, Consello da Cultura Galega, 2016 217-219
- Tânia Regina Teixeira Monteiro** - Hermínia Malcata, *Hoje em Dia*, Lisboa, LIDEL, 2016 220-222
- Iolanda Ogando González** - Fernando Albuquerque Costa / Elisabete Cruz, *Atividades para Inclusão Digital de Adultos. Propostas para todos quantos trabalham com adultos em*

<i>contextos formais, não formais ou informais</i> , Lisboa, Instituto de Educação, Universidade de Lisboa, 2016	223-225
Xosé Manuel Dasilva - Luís de Camões, <i>Os Lusíadas</i> , Sevilla, Editorial Renacimiento, 2016	226-229
M^a Jesús Fernández García – Carlos Taibo, <i>Comprender Portugal</i> , Madrid, La Catarata, 2015	229-235
Standards of Publication	237-242

Lingüística histórica

Juan M. Carrasco González
Universidad de Extremadura
jcarrasc@unex.es
Raquel Alonso Parada
Instituto da Lingua Galega
alondaquel@hotmail.com

Este monográfico da revista *Limite* é o resultado da celebración en Cáceres do *IV Coloquio de Lingüística Histórica* (Facultad de Filosofía y Letras, 13 e 14 de outubro de 2016). Algúns dos participantes, de acordo cos responsables deste monográfico, aceptaron redactar as súas comunicacións inéditas como artigos e sometelos á arbitrase dos pares segundo as normas da revista. O resultado é un conxunto de traballos que se incorporan, como aconteceu coas aportacións que foron aparecendo nestes anos de coloquios de Lingüística Histórica, a unha renovación evidente dos estudos de diacronía no eido galego-portugués, obxectivo principal perseguido desde o inicio destas xornadas.

Anselmo López Carreira, co seu estudo da historia de Galicia, ofrece unha contextualización necesaria para a comprensión da diacronía do galego e do portugués. Máis concretamente, fai unha proposta de interpretación de dous “mitos históricos” ou, mellor, “dous personaxes mitificados”, Inés de Castro e Pedro Madruga, que foron protagonistas en dous momentos de especial atracción entre os reinos de Galicia e Portugal.

Francisco Javier Tovar Paz analiza a *Epistula in laude Egeriae* de Valerio, obra de época visigótica que, desde as marxes da Gallaecia, nos remontan á época de evolución do protorromance. A tese do autor é que Valerio presenta a *Peregrinatio Egeriae* como unha *continuatio* bíblica de tipo vulgar. A comparación da lingua da *Epistola* co texto da *Peregrinatio*, segundo o profesor Tovar, permite detectar “propuestas estilísticas bajo las que subyace la presión, en ocasiones meramente teórica o ideológica, de la lengua oral sobre la lengua escrita; en otras palabras, la presión del latín vulgar, la cual se daría incluso en un escritor preocupado por la cadencia y la

expresión de los conceptos en los textos que escribe". Unha consideración semellante merece a distancia das dúas obras en termos literarios.

Ramón Mariño Paz fai unha proposta moi interesante para abordar o estudo do galego medio nunha época, coñecida como os "séculos escuros", en que existe unha falta extraordinaria de documentación. Neste caso, utiliza o "Vocabulario de Palavras e Modos de Falar do Minho, e Beira, &c. Cuja noticia naõ veyo a tempo de se lhe dar o seu lugar Alfabetico neste Supplemento" de Rafael Bluteau que se publica como suplemento ao seu *Vocabulário Português e Latino* (1712-1728). Isto é así porque, segundo o autor, naquel suplemento "obsérvanse numerosas concomitancias luso-galaicas de carácter fonético, fonolóxico, gramatical e lexical". É referida no artigo a existencia de trazos como o betacismo, a epéntese de iode aintihiático, a forma *ulo?*, algúns casos de morfoloxía verbal e moitas coincidencias léxicas, pero o profesor Mariño fai unha análise máis demorada dos casos de *aqueívar*, *samicas*, *nesedade*, *troufe/trage*, *pruvreco* e *austinado*.

Concepción Álvarez Pousa fai unha análise comparada das variedades da Terra de Viana do Bolo e das Frieiras, en Galicia, e a das Portelas, en Zamora, co propósito de estudar as similitudes entre o galego oriental destas comarcas e o portugués, tanto o portugués trasmontano como o normativo. Como resultado deste estudo, chega á conclusión de que estamos perante tres variedades lingüísticas diferentes do galego que, ao mesmo tempo, participa dos trazos propios do galego oriental, por un lado, e tamén do portugués común e trasmontano.

Finalmente, o prof. Costas González fai unha descrición dos sistemas de sibilantes que existen nas falas do val do río Ellas, onde basicamente é posible distinguir o valverdeiro (sin sibilantes sonoras) e o mañego e lagarteiro (con sibilantes sonoras). Estas discrepancias fonéticas teñen unha consecuencia importante nas grandes dificultades que existen para arbitrar unha ortografía común que posibilite a normativización da escrita en conformidade cos anhelos de todos os falantes. De feito, existen actualmente tres propostas ortográficas diferentes, de tal modo que parece difícil alcanzar unha ortografía unificada. Para o prof. Costas, a solución está en que "a UEx e os falantes valegos máis conscientes e competentes convoquen os especialistas a unhas xuntanzas de traballo para procuraren entre todos unha solución «á mirandesa»", é dicir, non

seguindo exactamente a norma galega, elaborar unha ortografía adaptada a partir desta.